

НАПРЯМ 5. ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-449-1-15>

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Козловський В. М.

аспірант кафедри психології та педагогіки

Науковий керівник: Ульяніч І. В.

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології та педагогіки

ПВНЗ «Університет сучасних знань»

м. Запоріжжя, Україна

Судово-психологічна експертиза є одним із ключових інструментів у цивільному процесі, що забезпечує використання спеціальних знань у галузі психології для з'ясування обставин справи. Вона є особливо затребуваною у справах, що стосуються недійсності правочинів через вади волі, сімейних спорів, справ про відшкодування моральної шкоди тощо. Значення етичних аспектів при проведенні судово-психологічної експертизи важко переоцінити, адже вони сприяють забезпеченню справедливості, неупередженості та правосуддя у цивільному судочинстві [1].

Етичні принципи, яких має дотримуватися експерт, базуються на таких основних засадах. По-перше, це принцип незалежності та неупередженості. Експерт має бути вільним від будь-якого впливу з боку сторін процесу, не допускати конфлікту інтересів та забезпечувати об'єктивність своїх висновків. Наприклад, відповідно до висновків Національної школи суддів України, експерт зобов'язаний формулювати свої висновки, спираючись виключно на наукові методи, без будь-якого впливу суб'єктивних чинників [2]. По-друге, важливим етичним принципом є дотримання конфіденційності. Інформація, отримана під час експертизи, не може бути розголошена або використана у спосіб, що може порушити права учасників процесу. Конфіденційність є ключовим елементом, який сприяє захисту приватного життя сторін і довірі до експертної діяльності [3].

Формулювання висновків експерта має відповідати науковим стандартам і бути чітким, обґрунтованим та відповідати поставленим судом

питанням. Як зазначає Лемик Р.Я., важливо уникати надмірного використання вузькоспеціальної термінології, щоб забезпечити зрозумілість матеріалу для суду [4]. Експерт не повинен виходити за межі своїх повноважень або допускати суб'єктивізм у висновках. Наприклад, висновок про психологічний стан сторін має базуватися виключно на об'єктивних даних, отриманих у процесі дослідження.

Попри існування чітких етичних норм, у практиці трапляються випадки їх порушення. Найпоширенішими є надмірна суб'єктивність висновків, нехтування конфіденційністю або навіть маніпуляції результатами досліджень. Як свідчать матеріали опубліковані Полтавським правовим часописом, ці проблеми потребують впровадження додаткових механізмів контролю та професійної відповідальності експертів [5].

Отже, етичні аспекти судово-психологічної експертизи відіграють критично важливу роль у забезпеченні справедливості та прозорості судового процесу. Для підвищення ефективності експертної діяльності доцільно запроваджувати чіткі регламенти дотримання етичних стандартів, розвивати систему підготовки експертів, а також здійснювати постійний моніторинг їхньої діяльності. Це сприятиме підвищенню довіри до результатів експертиз та забезпеченню ефективності судочинства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Лемик, Р. Я. Судово-психологічна експертиза в цивільному процесі України: проблеми теорії та практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2004. 216 с.
2. Національна школа суддів України. Судово-психологічна експертиза у цивільному процесі: навчальні матеріали дистанційного курсу. URL: <https://nsj.gov.ua/> (дата звернення: 21.11.2024).
3. Полтавський правовий часопис. Судово-психологічна експертиза в цивільному судочинстві: основні напрямки та особливості призначення. *Полтавський правовий часопис*. 2024. Вип. 2. С. 45–56.
4. Лемик, Р. Я. Етичні проблеми судово-психологічної експертизи у цивільному судочинстві : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 186 с.
5. Полтавський правовий часопис. Етичні принципи та їх роль у проведенні судово-психологічної експертизи. *Полтавський правовий часопис*. 2023. Вип. 3. С. 67–75.